

Nova evropska bančna zakonodaja

Ω Finance

· Izobraževalni seminarji · Interno izobraževanje · Finančno svetovanje

Finančni sistem je globalen, a na žalost ni dosti močnejši, kot je močen njegov najšibkejši člen. To se je že večkrat pokazalo v praksi, zadnji primeri pa so Grčija, Španija in Ciper. Prav zato je pomembno, da vse države čim prej implementirajo enotne bančne standarde, ki jih predpisuje Basel III. Do sedaj je približno polovica članic Baselskega odbora za bančni nadzor že sprejela zakonodajo za izvajanje pravil, določenih s sporazumom Basel III. Za vse druge članice se to pričakuje do konca leta 2013. Evropski parlament in Svet Evropske unije sta sprejela novo kapitalsko direktivo in uredbo, znano kot "paket CRD IV", ki poskuša uvesti spremembe in izboljšave, ki jih prinaša Basel III, na enotni trg Evropske unije (EU).

Pogosto se sprašujemo, zakaj veljavna bančna pravila niso zaustavila največje finančne in gospodarske krize po veliki recesiji v tridesetih letih prejšnjega stoletja. Doslej veljavni direktivi o kapitalskih zahtevah 2006/48/ES in 2006/49/ES predstavljata implementacijo sporazuma Basel II v EU.

Kriza pa je razkrila njegove pomanjkljivosti, ki jih lahko strnemo v naslednje točke:

- kapital, ki dejansko ne absorbira izgube,
- nezadostno upravljanje likvidnosti,
- procikličnost,
- neustrezno upravljanje tveganj bančnih skupin,
- neučinkovit nadzor.

1. Uredba in direktiva

Paket CRD IV je sestavljen iz uredbe o kapitalskih zahtevah¹ (angl. Capital Requirements Regulation – CRR) in četrte izdaje direktive o kapitalskih zahtevah² (angl. Capital Requirements Directive – CRD). Cilja obeh dokumentov sta zagotoviti finančno stabilnost in okrepiti predpise bančnega sektorja.

Zaradi dolgotrajnih usklajevanj je bila nova zakonodaja objavljena v Uradnem listu EU šele 27. junija 2013 in je v celoti začela veljati 17. julija 2013. Banke in investicijska podjetja morajo uporabljati nova pravila od 1. januarja 2014, s polno implementacijo 1. januarja 2019.

Področja, kjer je stopnja predpisov nižja in so povezave z nacionalnimi zakoni še posebej pomembne, bodo ostala v obliki direktive. To zadeva zlasti pooblastila in odgovornosti nacionalnih organov (npr. dovoljenja, nadzor, kapitalski blažilniki in sankcije), zahteve glede upravljanja tveganj, ki se prepletajo z nacionalnimi zakoni o gospodarskih družbah, kot tudi določbe glede upravljanja podjetij.

Direktiva določa pravila in zahteve o:

1. dostopu do dejavnosti kreditnih institucij,
2. svobodi ustanavljanja in opravljanja storitev,
3. bonitetnem nadzoru,
4. kapitalskih blažilnikov,
5. upravljanju institucij in politiki prejemkov,
6. sankcijah.

¹ Uredba (EU) št. 575/2013 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 26. junija 2013 o bonitetnih zahtevah za kreditne institucije in investicijska podjetja.

² Direktiva 2013/36/EU Evropskega parlamenta in Sveta z dne 26. junija 2013 o dostopu do dejavnosti kreditnih institucij in bonitetnem nadzoru kreditnih institucij in investicijskih podjetij.

³ Manjše opozorilo: dodatni kapital II (angl. Tier 3 capital) bo odpravljen.

Na drugi strani pa bodo podrobne in zelo normativne določbe o izračunu kapitalskih zahtev in kapitalu, likvidnosti, finančnem vzvodu, razkritjih in drugih zadevah, ki jih je treba poenotiti v EU, v obliki uredbe.

Uredba določa enotna pravila o:

1. kapitalu,
2. likvidnosti,
3. finančnem vzvodu,
4. kreditnem tveganju nasprotno stranke,
5. velikih izpostavljenostih,
6. zahtevah glede razkritja.

Medtem ko morajo države članice prenesti direktivo v nacionalno zakonodajo, pa velja uredba neposredno, kar pomeni, da predstavlja zakon, ki se nemudoma uporabi v vseh državah članicah enako kot nacionalni instrument, brez vsakršnega posredovanja nacionalnih oblasti. To odpravlja glavni vir nacionalnih razhajanj oziroma različne interpretacije enotnih pravil. Povečuje preglednost, saj eno zapisano pravilo v uredbi velja za celotni trg EU.

2. Enotni pravilnik in tehnični standardi

Sedanja evropska bančna zakonodaja temelji na direktivi, ki pušča prostor za znatne razlike v nacionalnih predpisih. To je ustvarilo regulativni mozaik, ki vodi do pravne negotovosti, ki institucijam omogoča, da izkoriščajo regulativne vrzeli in izkrivljajo konkurenco.

Enotni pravilnik (angl. Single Rule Book) bo zagotovil, da bo finančno stanje institucij preglednejše in primerljivejše po vsej EU – tako z vidika nadzornikov, imetnikov vlog kot tudi vlagateljev. Finančna kriza je pokazala, da je bil glavni vzrok finančne nestabilnosti »meglenost« zakonodajnih predpisov v različnih državah članicah. Pomanjkanje preglednosti je ovira za učinkovit nadzor, pa tudi za zaupanje trga in vlagateljev.

Evropski bančni organ (EBA) bo igral ključno vlogo pri dodatnem oblikovanju enotnega pravilnika, saj je pooblaščen, da pripravi več osnutkov regulativnih in izvedbenih tehničnih standardov (angl. Regulatory and Implementing Technical Standards – RITS) za izvajanje določenih vidikov zakonodajnih besedil CRD in CRR. RITS so pravni akti, ki specificirajo določena stališča zakonodajnega besedila direktive ali uredbe in so usmerjeni k zagotavljanju dosledne harmonizacije. RITS sprejme Evropska komisija s pomočjo uredb ali sklepov. So pravno zavezujoči in se neposredno uporabljajo v vseh državah članicah.

3. Kapital

Del regulative, ki se nanaša na definicije posameznih sestavin regulativnega kapitala, bankam v Sloveniji ne bi smel predstavljati večjega problema³, seveda ob predpostavki, da se izgube bančnega sektorja oziroma posameznih bank v naslednjih letih ne bi nadaljevale.

Po novih pravilih ostaja količnik skupnega kapitala še vedno na 8 % njene skupne izpostavljenosti tveganjem, poveča se le delež kapitala najvišje kakovosti – navadni lastniški temeljni kapital (angl. Common equity tier 1 – CET1), in to iz 2 % na 4,5 %. Res pa je, da bodo merila za vsak kapitalski instrument postala strožja.

4. Kapitalski blažilniki

Varovalni kapitalski blažilnik

Banke bodo morale imeti poleg navadnega lastniškega temeljnega kapitala, ki se zagotavlja za izpolnitev osnovne kapitalske zahteve (4,5 %), še varovalni kapitalski blažilnik v višini 2,5 %, izpolnjen z najboljšim kapitalom. Cilj tega blažilnika je ohranitev kapitala banke. Ko banka ta blažilnik »nažira«, torej ko količnik navadnega lastniškega temeljnega kapitala pade pod 7 %, se »vklopijo« avtomatske varovalke in omejujejo izplačilo dividend in bonusov. Bolj ko se varovalni blažilnik manjša, strožje postanejo te omejitve.

Proticiklični kapitalski blažilnik

Namen proticikličnega kapitalskega blažilnika je nevtralizirati posledice gospodarskega cikla na bančno posojilno aktivnost, s čimer postane ponudba kreditov manj volatilna, zmanjša pa se verjetnost posojilnih balonov in krčev. V dobrih časih, ko je gospodarstvo v razcvetu in je kreditna rast močna, se zahteva od bank, da imajo dodaten znesek navadnega lastniškega temeljnega kapitala (do 2,5 %). To preprečuje, da bi bili krediti prepoceni in da bi banke preveč posojale. Če banka nima dovolj kapitala, da bi izpolnila ta blažilnik, nastopijo enake omejitve kot v primeru varovalnega kapitalskega blažilnika. Ko pa se gospodarski cikel obrne in se gospodarska dejavnost upočasni ali celo zaustavi, se ta blažilnik lahko sprosti. To banki omogoča, da nadaljuje s posojanjem denarja realnemu gospodarstvu ali vsaj zmanjša kreditiranje za manj, kot bi ga sicer.

Blažilnik za globalno sistemsko pomembne institucije

CRD IV vključuje obvezen blažilnik za sistemsko tveganje za banke, ki jih je pristojni organ identificiral kot globalne sistemsko pomembne institucije – GSPI. Obvezni dodatni blažilnik bo znašal 1–3,5 %

skupne izpostavljenosti tveganjem. Namenjen je zmanjšanju moralnega hazarda, ki ga predstavlja podpora denarja davkoplačevalcev. Odbor za finančno stabilnost (angl. Financial Stability Board) je na začasni seznam osemindvajsetih GSPI vključil štirinajst institucij iz EU.

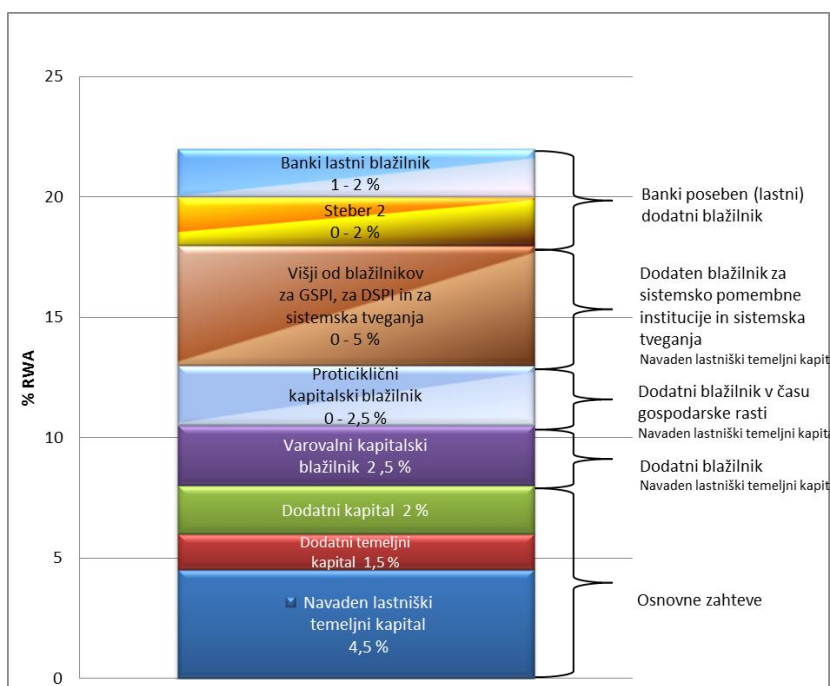
Poleg naštetih kapitalskih blažilnikov, ki jih predvideva že Basel III, nova evropska pravila predvidevajo še dva dodatna blažilnika, predstavljena v nadaljevanju.

Blažilnik za druge sistemsko pomembne institucije

Nacionalni nadzorniki lahko določijo blažilnik za druge sistemsko pomembne institucije – DSPI. Da bi se preprečil škodljiv vpliv na notranjem trgu, se bodo oblikovala posebna merila za opredelitev pomembnejših domačih institucij. Ta blažilnik bo znašal do 2 % skupne izpostavljenosti tveganjem in se bo uporabljal od leta 2016 dalje.

Na spodnjem grafu je prikazana sestava potrebnega regulativnega kapitala posamezne institucije, pri čemer so slikovno prikazane največje vrednosti posameznih blažilnikov (čeprav je pri nekaterih blažilnikih določen razpon, so na skali grafa prikazani v največji vrednosti), četudi bodo kasneje v praksi manjše oziroma posameznih zahtev sploh ne bo.

Graf 1: Nove kapitalske zahteve

Blažilnik sistemskih tveganj

Države članice lahko uvedejo blažilnik sistemskih tveganj v obliki navadnega lastniškega temeljnega kapitala za finančni sektor ali za enega ali več podskupin sektorja, da bi preprečile in zmanjšale dolgoročno in neciklična sistemsko ali makrobonitetna tveganja, ki jih uredba ne zajema, in sicer v smislu tveganj motenj v finančnem sistemu, ki bi utegnile imeti resne negativne posledice za finančni sistem in realno gospodarstvo v zadevni državi članici.

Poleg teh zahtev pa bodo lahko nadzorniki v okviru pooblastil drugega stebra posamezni instituciji predpisali še dodatni blažilnik za kritje drugih tveganj, ki bodo ugotovljena pri nadzornem pregledu. Institucije pa se lahko tudi same odločijo, da imajo poleg navedenega še dodatni, banki lasten blažilnik.

5. Likvidnost

Kriza je pokazala, da institucije niso imele dovolj likvidnih sredstev, ki se jih lahko hitro in enostavno pretvori v denar z malo ali brez izgube vrednosti.

V skladu s sporazumom Basel III tudi CRD IV uvaja dva likvidnostna blažilnik:

1. za izboljšanje kratkoročne (za obdobje tridesetih dni) odpornosti proti likvidnostnemu tveganju se uvaja likvidnostno kritje (angl. Liquidity Coverage Requirement⁴ – LCR),
2. da bi zagotovili, da ima institucija sprejemljiv znesek stabilnih virov financiranja za podporo sredstev in dejavnosti institucije v srednjeročnem obdobju (enega leta), pa se uvaja zahteva po neto stabilnem financiranju (angl. Net Stable Funding Requirement – NSFR).

Uvedba likvidnostnega kritja, kot je bilo prvotno predvidena po sporazumu Basel III, bi imela negativen vpliv na realno gospodarstvo. Pri mnogih bankah bi prišlo do preusmeritve od posojil k bolj likvidnim sredstvom (npr. denar, depoziti pri centralni banki), saj bi se institucije pripravljale na izpolnjevanje zahtev LCR.

Prav zato je Baselski odbor za bančni nadzor 7. januarja 2013 objavil nova pravila⁵, ki se nanašajo na likvidnostno kritje, ki predlaga postopno uvajanje LCR v obdobju petih let, začeni s 60 % LCR leta 2015 in postopnim naraščanjem za 10 % vsako leto, tako da bi dosegli raven 100 % LCR v letu 2019. Uredba EU določa hitrejšo uvajanje LCR, saj bo treba 100 % LCR dosegati že leta 2018, torej eno leto prej.

⁴ Basel III uporablja za isti namen termin Liquidity Coverage Ratio.

⁵ Basel III: The Liquidity Coverage Ratio and liquidity risk monitoring tools, 2013.

Likvidnostno kritje deluje podobno kot varovalni kapitalski blažilnik pri kapitalu. Je nekakšen opozorilni signal instituciji in nadzornikom. V izjemnih razmerah lahko institucija uporabi svoja likvidna sredstva, kar pomeni, da njen LCR začasno pade pod 100 %. Vendar pa mora v tem primeru takoj obvestiti pristojne organe in jim predložiti načrt za pravočasno obnovo količnika LCR nad 100 %.

Uredba ne določa natančnega seznama likvidnih sredstev. Namesto tega določa minimalni seznam postavk, ki se štejejo kot likvidne, Evropski bančni organ pa bo do 31. decembra 2013 Evropski komisiji poročal glede enotne opredelitve likvidnih sredstev visoke in izjemno visoke likvidnosti in kreditne kakovosti. Evropski bančni organ bo v svojem poročilu upošteval različna sredstva, vključno s komercialnimi zapisi, delnicami, ki kotirajo na priznanih borzah, podjetniškimi obveznicami in drugimi vrednostnimi papirji. Do enotne opredelitve likvidnih sredstev institucije identificirajo in poročajo sredstva, ki so visoke in zelo visoke likvidnosti in kreditne kakovosti, same. Pristojni organi pa določijo splošne smernice, ki jih institucije upoštevajo pri ugotavljanju teh sredstev. Podobno bo Evropski bančni organ poročal Evropski komisiji o umerjanju ravni prilivov in odlivov (angl. Inflow and outflow rates).

Uredba že določa splošno pravilo, da morajo s 1. januarjem 2016 institucije zagotoviti, da so dolgoročne obveznosti ustrezno izpolnjene z raznolikimi instrumenti za stabilno financiranje tako v običajnih kot tudi stresnih pogojih. Pričakovati je, da se bo v naslednjih letih na podlagi poročanja in pridobljenih izkušenj postavilo natančnejše in zavezujoče standarde za neto stabilno financiranje.

6. Finančni vzvod

Količnik finančnega vzvoda je opredeljen kot temeljni kapital (angl. Tier 1 capital) institucije, deljen s skupno izpostavljenostjo (vse aktivne in zunajbilančne postavke) te družbe, in se izrazi kot odstotek. Mera skupne izpostavljenosti je vsota vrednosti izpostavljenosti.

Količnik finančnega vzvoda je zelo preprost instrument za zaščito pred tveganjem, povezanim s tveganji modelov, ki izračunavajo tveganju prilagojeno izpostavljenost.

Tudi v primeru količnika finančnega vzvoda predlaga Evropska komisija pristop po korakih:

1. začetna implementacija količnika finančnega vzvoda kot ukrepa drugega stebra,
2. na podlagi opredeljenih meril se od 1. januarja 2014 začnejo zbirati podatki o višini tega količnika po institucijah,
3. ti podatki se razkrijejo javnosti od leta 2015 dalje,
4. v primeru, da bo to potrebno, sledi zakonodajni predlog za uvedbo količnika finančnega vzvoda kot zavezujočega ukrepa od leta 2018 dalje.

Vendar pa bo verjetno že sama zahteva po razkritju količnika finančnega vzvoda predstavljala tržni pritisk na institucije, ki imajo premajhen kapital glede na njihovo skupno izpostavljenost.

7. Sklep

Bančna pravila in standardi se neprestano spreminjajo, saj želijo po eni strani slediti spremembam v finančnem okolju, po drugi strani pa zagotavljati stabilen in predvsem kredibilen bančni sistem. Basel III je najnovejša oblika razvijajočega se nabora mednarodno dogovorjenih standardov, ki so jih razvili nadzorniki in centralne banke. Vendar pa se ti standardi ne morejo avtomatsko prekopirati v evropsko zakonodajo, saj se morajo ujemati z obstoječimi zakoni ali dogovori tako na nivoju EU kot tudi na nivoju posameznih držav članic. Medtem ko se baselski sporazum o kapitalski ustreznosti nanaša na "mednarodno aktivne banke", pa velja CRD IV za vse banke v EU (več kot 8.300) in tudi za investicijske družbe. Mednarodno dogovorjena pravila, ki bi veljala le za določen podnabor evropskih bank (recimo samo za večje, mednarodno aktivne banke), bi izkrivila konkurenco in omogočila regulativno arbitražo. Te in podobne posebnosti so bile upoštevane v postopku prenosa mednarodnih standardov Basel III v pravni okvir EU.

8. Literatura in viri

1. Basel III: A global regulatory framework for more resilient banks and banking systems - revised version June 2011, Basel Committee on Banking Supervision, Bank for International Settlement.
2. Basel III: International framework for liquidity risk measurement, standards and monitoring, December 2010, Basel Committee on Banking Supervision, Bank for International Settlement.
3. Basel III: The Liquidity Coverage Ratio and liquidity risk monitoring tools, January 2013, Basel Committee on Banking Supervision, Bank for International Settlement.
4. Direktiva 2013/36/EU Evropskega parlamenta in Sveta z dne 26. junija 2013 o dostopu do dejavnosti kreditnih institucij in bonitetnem nadzoru kreditnih institucij in investicijskih podjetij, spremembi Direktive 2002/87/ES in razveljavitvi direktiv 2006/48/ES in 2006/49/ES, Uradni list EU z dne 27. 6. 2013.
5. Uredba (EU) št. 575/2013 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 26. junija 2013 o bonitetnih zahtevah za kreditne institucije in investicijska podjetja ter o spremembi Uredbe (EU) št. 648/2012, Uradni list EU z dne 27. 6. 2013.

Kontakt

Omega Finance, d.o.o.
Izobraževanje in svetovanje
Mivka 28
SI-1000 Ljubljana
Slovenija
Tel. ++386 59 064 502
Faks ++386 59 064 503
Mobilni ++386 41 647 502
Direktor: Jernej Doles
E-pošta: jernej.doles@omegafinance.si
www.omegafinance.si

O avtorju

Jernej Doles je vodja in izvajalec večine izobraževalnih programov podjetja Omega Finance, d.o.o.

Mag. Jernej Doles je več kot petnajst let praktično trgoval z različnimi finančnimi

instrumenti, kar mu je pomagalo pri razumevanju njihove logike, logike delovanja finančnega sistema in pri razumevanju tveganj, ki so prisotna na finančnih trgih.

Praktična znanja je redno nadgrajeval s svojim izobraževanjem predvsem v tujih finančnih ustanovah. Pedagoške izkušnje pa je nadgradil tudi z delom v izobraževalnem centru večje slovenske banke.

Svoje vedenje o navedenih finančnih področjih že dobro desetletje posreduje drugim na različnih izobraževanjih in konferencah.

O podjetju Omega Finance d.o.o.

Naše poslovanje je razdeljeno v tri segmente:

- **Izobraževalni seminarji**
Seminarji so namenjeni tako zaposlenim v finančnem sektorju kot tudi finančnikom v podjetjih. Posamezne teme so običajno razdeljene na več stopenj.
- **Interno izobraževanje**
Vsi naši objavljeni programi so na voljo tudi v obliki internih izobraževanj za zaokrožene skupine, na vašo željo pa vam lahko pripravimo tudi prilagojene programe.
- **Finančno svetovanje**
Praktične izkušnje, pridobljene z delom na finančnih trgih in obogatene z izkušnjami s področja izobraževanja, nam dajejo prednost pri učinkovitem svetovanju.

Izjava o omejitvi odgovornosti

Ta dokument je kratek povzetek navedene regulative in direktive, objavljene v Uradnem listu Evropske unije. Namenjen je zgolj v splošninformativne namene in ne upošteva bralčevih posebnih okoliščin.

Podjetje Omega Finance, d. o. o., zavrača kakršno koli odgovornost za netočnost oziroma nepopolnost informacij v tem dokumentu in za vsa dejanja ali opustitve, ki bi lahko temeljila na teh informacijah. Prav tako ne zagotavlja pravnega, revizijskega ali davčnega svetovanja. Bralci so odgovorni za pridobitev takšnih nasvetov s strani lastnega pravnega zastopnika ali drugega pooblaščenega strokovnjaka.

Članek je bil objavljen v Bančnem vesniku Združenja bank Slovenije, letnik 62, št. 10, oktober 2013.